

BULLETIN

Power, Politics & Policy

Vincit Omnia Veritas

Nr.2, 5 Decembrie 2019

Editorial Board: Vlad Lupan, Victor Chirila, Liubomir Chiriac, Veaceslav Berbeca, Sergiu Lipcean, Carolina Ungureanu, Eduard Țugui, Veaceslav Ioniță, Ion Tăbârță, Mihai Țurcanu

DE LA BRATISLAVA PÂNĂ LA BRATISLAVA – REÎNTOARCEREA REGLEMENTĂRII TRANSNISTRENE ÎN ANII 2002-2003

Ion Tăbârță

Venirea la guvernare a PSRM, un partid politic cu valențe pregnante pro-ruse, care nu o singură dată în trecut s-a pronunțat deschis pentru soluționarea conflictului transnistrean prin federalizarea Republicii Moldova, a sporit influența Rusiei în procesele politice de la Chișinău. Totodată, guvernarea PSRM, concentrată în jurul președintelui Igor Dodon, a generat presupuziții că în viitorul apropiat ne putem aștepta la un document de reglementare a conflictului transnistrean. Aceste presupuziții au fost alimentate de tentativele eșuate de semnare a protocolului reuniunii în formatul „5+2” de la Bratislava din 9-10 octombrie 2019 și la cea de-a 8-a conferință privind consolidarea măsurilor de încredere în procesul de reglementare a conflictului transnistrean de la München din 4-5 noiembrie 2019. În spațiul public, proiectul protocolului de la Bratislava a provocat suspiciuni că el ar putea duce la instituirea unui mecanism care să pună bazele federalizării de facto a Republicii Moldova. În culisele politice s-a vehiculat că protocolul a fost blocat de către fostul vicepremier pentru Reintegrare, Vasile Șova, dar și de poziția intransigentă de a nu accepta acest protocol de către prim-ministru al guvernului de atunci, Maia Sandu.

Proiectul protocolului de la Bratislava. Noul viceprim-ministru pentru Reintegrare, Alexandru Flenchea, a anunțat că Chișinăul și Tiraspolul ar putea semna proiectul protocolului elaborat după reuniunea în formatul de negocieri „5+2” pentru reglementarea transnistreană, care s-a desfășurat la Bratislava pe 9-10 octombrie 2019. Oficialul moldovean a precizat faptul că la reuniunea respectivă, Chișinăul și Tiraspolul au fost de acord cu toate prevederile protocolului elaborat, cu excepția unui singur articol care urma să stabilească prioritățile în dialogul imediat dintre părți.

Aceste priorități, propuse de Chișinău, sunt patru la număr. Ele se referă la: libertatea de circulație în zona de securitate; problematica drepturilor omului; garanții de funcționare a școlilor cu predare în grafie latină; facilitarea comerțului între cele 2 maluri ale râului Nistru. Tiraspolul nu a fost de acord cu aceste priorități ale Chișinăului. Vicepremierul a mai anunțat că situația a fost deblocată de președinția slovacă a OSCE, care a propus un document de compromis, pentru a fi semnat în formatul „5+2”. Protocolul ar putea fi semnat înainte sau după ședința Consiliului Ministerial al OSCE de la Bratislava din 5-6 decembrie 2019.

Prevederile din protocol la care face referință viceprim-ministru pentru Reintegrare sunt stipulate în punctul 12 al proiectului de document. Într-adevăr, între Chișinău și Tiraspol există disensiuni privind acest punct al proiectului de protocol. Partea transnistreană, nici sub o formă, nu vrea să accepte în textul documentului sintagma „armonizarea impozitelor”, insistând asupra formulei „conturile bancare și comerțul”. Însă pe fundalul neînțelegerilor pe care le provoacă punctul 12 al proiectului de protocol, se trece pe neobservate punctul 13 al textului, care conține elemente ascunse pentru o ulterioară federalizare de facto a Republicii Moldova.

Mai exact, în punctul 13 este menționat Protocolul semnat de intermediarii reglementării conflictului transnistrean (Federația Rusă, Ucraina și OSCE), în urma întâlnirii de la Bratislava din 19-20 februarie 2002, în calitate de document care a stabilit modul de desfășurare a reuniunilor între părți privind soluționarea problemele politice. Cu alte cuvinte, la Bratislava, în anul 2002, a fost stabilit mecanismul de negociere privind elaborarea, în parametri concreți, a documentului final al soluționării politice a conflictului transnistrean.

Negocierea federalizării Republicii Moldova. Anii 2002-2003 sunt cunoscuți în istoricul reglementării diferendului transnistrean drept perioada în care s-a insistat asupra soluționării conflictului transnistrean prin federalizarea Republicii Moldova. Protocolul de la Bratislava din anul 2002 a contribuit la deblocarea procesului de negocieri, întrerupt în vara lui 2001, și a servit temei juridic pentru proiectele de document final propuse Chișinăului și Tiraspolului de către intermediarii reglementării transnistrene.

Drept urmare, părților li s-a transmis de către mediatori, la 2 iulie, la Kiev, un *non-paper al documentului de lucru* privind reglementarea finală a conflictului transnistrean. Acest proiect conținea 42 de articole, articolul 1 al non-paperului stipulând că Republica Moldova urmează a fi un stat federativ. În document existau unele ambiguități referitoare la organizarea federativă a Republicii Moldova. Articolul 11 al documentului prevedea că organizarea teritorială a Republicii Moldova va include formațiuni teritorial-administrative, însă nu preciza din câți subiecți trebuia să fie compusă viitoarea federație.

Chișinăul și Tiraspolul aveau interpretări diferite ale articolului 1 al documentului de bază înaintat de intermediari la 2 iulie 2002 la Kiev. Partea transnistreană insistă ca în documentul de bază să fie prevăzut că cele două țări – Republica Moldova și Transnistria – își construiesc relațiile sale în cadrul statului comun reieșind din principiile membrilor asociați, forma organizării statului comun fiind cea confederativă. În plus, Tiraspolul insistă asupra realizării tuturor acordurilor anterior semnate în procesul de negocieri. Chișinăul nu era de acord cu o astfel de abordare, dorind o organizare federativă în cadrul căreia Tiraspolul să i se subordoneze administrativ. În ciuda acestor divergențe, părțile au continuat procesul de negocieri privind constituirea viitoarei federații având la bază non-paperul de la Kiev din 2 iulie 2002.

La 12 februarie 2003, președintele Republicii Moldova, Vladimir Voronin, a venit cu inițiativa de a crea o comisie comună – moldo-transnistreană – pentru ca părțile să elaboreze în comun constituția viitorului stat federativ. Atât partea transnistreană, cât și intermediarii reglementării transnistrene au acceptat propunerea Chișinăului. Se preconiza ca timp de o lună să fie definitivată componența numerică a comisiei comune, care în 6 luni urma să elaboreze proiectul constituției statului federal. Nu mai târziu de 1 februarie 2004, proiectul constituției urma să fie supus votului unui referendum popular, iar până la 25 februarie 2005, părțile se obligau să organizeze alegeri pentru constituirea instituțiilor federale în conformitate cu prevederile noii constituții ale statului.

Activitatea Comisiei Constituționale Comune a fost una formală, fără rezultate concrete, din cauza divergențelor dintre părți privind viziunea asupra viitoarei federației. În condițiile lipsei de progres în dialogul dintre Chișinău și Tiraspol, Republica Moldova a preferat să poarte negocieri directe cu Rusia pentru a soluționa problematica transnistreană. În consecință, într-o perioadă foarte scurtă, a fost elaborat un plan rusesc de soluționare a conflictului transnistrean – *memorandumul Kozak*. Acest proiect de soluționare a conflictului transnistrean urma să transforme Republica Moldova într-o federație asimetrică sub denumirea *Republica Federativă Moldova*. Memorandumul Kozak conținea mai multe prevederi care subrezeau suveranitatea Republicii Moldova. Principalul pericol se referea la faptul că, în conformitate cu articolele 9 și 10 ale proiectului de document, subiecților autonomi (doi la număr) – republica moldovenească nistreană și formațiunea teritorial-autonomă Găgăuzia – urmau să le ofere posibilitatea de a bloca orice acțiune decizională a autorităților centrale de la Chișinău.

Deși inițial, Voronin și-a dat acceptul de a semna acest proiect de document, în ultima instanță, sub presiunea străzii, dar și a reticenței statelor și a instituțiilor occidentale, a refuzat să semneze memorandumul Kozak. Respingerea, în noiembrie 2003, a memorandumului Kozak de către Republica Moldova a însemnat, practic, sfârșitul negocierilor privind statutul regiunii transnistrene în componența Republicii Moldova pentru o perioadă nedeterminată. Totodată, Chișinăul a renunțat la modelul federativ sau a statului comun pentru a integra regiunea transnistreană în componența Republicii Moldova.

Revenirea la federalizarea (camuflată) a Republicii Moldova. Revenind la proiectul protocolului de la Bratislava, conținutul punctului 13 al documentului se înscrie logic în suspiciunile rezonabile că Republicii Moldova i se pregătește o capcană (deja conștient acceptată de către noul guvern de la Chișinău) în procesul de reglementare a conflictului transnistrean. Miza geopolitică a Federației Ruse în Republica Moldova este semnarea unui document de soluționare a conflictului transnistrean, indiferent de faptul că Republica Moldova se va numi federație sau regiunea transnistreană va avea „doar” statut special. Prin intermediul acestui document, Moscova râvnește să obțină pârgii de control asupra deciziilor politice de la Chișinău, iar în consecință, de ași spori influența geopolitică în întreaga regiune.